

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Novela Standardu VKIS

43. jednání sekce SDRUK pro regionální funkce

Praha 9. 3. 2023

PhDr. Marie Šedá, Knihovnický institut NK ČR

Metodický pokyn MK k vymezení standardu VKIS

- **příprava standardu v roce 2002**
  - *Proč standardizovat služby knihoven* – Vít Richter (Seminář k výkonu RF, Brno 2002).
  - diskuzní seminář (KI NK Praha 2002)
- první vydání v roce **2005**
- 2009 návrh novelizace, vydání v roce **2011**
- novela **2019 – nyní aktuální dokument**
  - Č.j. MK 85426/2019 OULK

Metodický pokyn MK k vymezení standardu VKIS

2005

- 5 bodů, 6 stran textu
- provozní doba, knihovní fond, PC připojené k internetu, studijní místa, obecné principy dostupnosti VKIS

2011

- 10 bodů
- umístění knihovny v obci, plocha knihovny pro uživatele, přístup k internetu a informačním technologiím, webová prezentace na internetu, OPAC, pracovníci knihovny a jejich vzdělávání, měření spokojenosti uživatelů knihovny

2019

- 12 bodů, 12 stran textu
- umístění knihovny v obci, personální zajištění, kvalifikace pracovníků, kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity

2023?

Důvody novelizace metodického pokynu

- Článek 15 – Vyhodnocování plnění standardu VKIS
  - 4) Nejdéle po uplynutí každých 5 let budou indikátory porovnávány se skutečným stavem...
- VKIS
  - máme více analytických dat – knihovny procházejí stále rychlejšími změnami
  - současný vývoj a změny ve společnosti a knihovnictví
  - rozšiřují se počty údajů, které charakterizují podmínky pro činnost knihovny
  - návrh nové podoby přináší další body v předmětu standardu VKIS
- Memorandum o spolupráci MK a MŠMT z roku 2021
  - knihovny a vzdělávací instituce
  - https://mkcr.cz/doc/cms_library/memorandum-o-spolupraci-mezi-mk-a-msmt-13930.pdf
- Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách
  - nové vydání z roku 2022
  - tato verze se zabývá změnami v technologiích a společnosti
  - Manifest nadále odráží realitu a poslání veřejných knihoven dneška
  - <https://ipk.nkp.cz/docs/UNESCO-Manifest-verejne-knihovny-2022.pdf>
  - => využíváme mezinárodní doporučení a zkušenosti ze zahraničí

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Jakým knihovnám se věnujeme?

velikost obce (počet obyvatel)	počet knihoven
1 – 500	2 538
501 – 1 000	1 245
1 001 – 3 000	999
3 001 – 5 000	187
5 001 – 10 000	147
10 001 – 20 000	82
20 001 – 40 000	36
40 001 –	36

zdroj: NIPOS, rok 2021

Návrhy a úpravy

Předmět standardu knihovnických služeb

- Provozní doba knihovny pro veřejnost,
- tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
- umístění knihovny v obci,
- prostory knihovny pro uživatele,
- studijní a relaxační místa pro uživatele,
- přístup k internetu a informačním technologiím,
- webová stránka knihovny,
- elektronický katalog knihovny na internetu,
- personální zajištění knihovny,
- kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihoven,
- měření spokojenosti uživatelů knihovny,
- kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny.
- Provozní doba knihovny pro veřejnost,
- tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů,
- umístění knihovny v obci,
- prostory knihovny pro uživatele,
- studijní a relaxační místa pro uživatele,
- přístup k internetu a informačním technologiím,
- webová stránka knihovny,
- elektronický katalog knihovny na internetu,
- personální zajištění knihovny,
- kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihoven,
- měření spokojenosti uživatelů knihovny,
- kulturní, vzdělávací a komunitní aktivity knihovny,
- spolupráce knihovny se vzdělávacími institucemi,
- služby pro uživatele se specifickými potřebami.

Tvorba knihovního fondu a informačních zdrojů

4) Kromě základních druhů dokumentů mají knihovny nabízet přístup k e-knihám, audioknihám a digitálním dokumentům, například vstupy do digitálních knihoven děl nedostupných na trhu.

5) Při tvorbě knihovního fondu se doporučuje v místech s rozmanitou jazykovou komunitou budovat vícejazyčný fond.

- Návrh se týká i zvýšení hodnoty indikátoru „výdaj na nákup knihovního fondu“. Došlo k nárůstu cen knih cca o 50 %, doporučená hodnota 30 – 45 Kč/1 obyvatele **na hodnotu 45 – 70 Kč/1 obyv.**

Plocha knihovny určená pro uživatele

Prostory knihovny pro uživatele

Indikátor: Knihovna má k dispozici nejméně 60 m² na 1000 obyvatel obce nebo spádové oblasti. V obcích do 1000 obyvatel se tento ukazatel použije v přiměřeném rozsahu tak, aby byly zajištěny všechny funkce knihovny.

V obcích do 1000 obyvatel se tento indikátor navýší a použije v přiměřeném rozsahu tak, aby byly zajištěny všechny funkce knihovny.

Plocha určená uživatelům zahrnuje celkovou užitnou plochu knihovny určenou návštěvníkům (v hlavní budově a pobočkách), např. volný výběr, studovny, čítárny včetně letních čítáren, přednáškové (divadelní) sály pro pořádání kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit, **tiché studovny**, prostory pro práci s dětmi a mládeží, tvůrčí dílny apod. Nezahrnují se uzavřená skladiště, schodiště, vstupní prostory, sociální zařízení atd.

Principy „zelené knihovny“, udržitelnosti apod.

- https://cs.wikipedia.org/wiki/Zelen%C3%A1_knihovna
- <https://udrzitelna.knihovna.cz/?tools=manifest-pro-zelene-knihovny>
- <https://www.cilip.org.uk/page/GreenLibrariesManifesto> – širší dosah

Studijní místa a místa pro oddech pro uživatele knihovny

Studijní a relaxační místa pro uživatele knihovny

Poznámka: často se diskutuje o tom, co je to „studijní místo.“

Indikátor počítá studijní místa – tj. místa, kam se návštěvník knihovny může posadit, odložit si knihu, časopis, počítač... a pobývat v knihovně.

Deník pro knihovny:

„Místo v knihovně sloužící uživatelům na čtení nebo studium, ať už s technickými zařízeními nebo bez nich. Nezapočítávají se místa v halách, přednáškových a divadelních sálech, kde se uskutečňují kulturní a vzdělávací akce a oddechových prostorech.“

TDKIV

Jen termín „čtenářské místo“.

Přístup k internetu a informačním technologiím

- Indikátor – počet veřejně přístupných stanic připojených k internetu bude snížěn s ohledem na veřejně přístupnou wi-fi v knihovnách.
- Knihovna nabízí uživatelům dostatečné množství zásuvek pro notebooky, chytré telefony, tablety apod. Počítače a další informační technologie je nezbytné obnovovat nejpozději po pěti letech. Důležité je i vybavení technologií antivirovými programy.

Web (webová stránka) knihovny

Webová stránka knihovny musí zahrnovat alespoň tyto údaje:

- název a sídlo (**adresa**) knihovny,
- kontaktní údaje (**e-mailový kontakt, jméno kontaktní osoby**), příp. datová schránka
- název zřizovatele/provozovatele **knihovny**,
- stručnou charakteristiku knihovny (**popis sídla, informace o bezbariérovosti, stručné shrnutí poskytovaných služeb**),
- výčet oddělení (existují-li),
- provozní dobu, **katalog knihovny (OPAC)**,
- knihovnický řád, ceník služeb.
- přehled nabízených služeb.

- Přidáme důraz na přístupnost a odkaz na zákon.

- 3) Základním doporučeným údajem jsou odkazy na portál Knihovny.cz, Souborný katalog ČR, příslušnou krajskou knihovnu, příslušnou pověřenou knihovnu, případně na další spolupracující knihovny a na centrální služby, např. „Ptejte se knihovny“, Českou digitální knihovnu, odkazy na celostátní akce, knihovnické spolky a sdružení.
- 4) Webová stránka knihovny je zpracována v souladu s pravidly tvorby přístupného webu s ohledem na potřeby zrakově a sluchově znevýhodněných uživatelů a uživatelů se sníženou hybností rukou nebo poruchami soustředění. Webová stránka musí být pravidelně doplňována a aktualizována (průběžně, minimálně 1x za čtvrtletí).

Elektronický katalog knihovny (OPAC) na internetu

- **Indikátor:** Knihovny působící v obcích s počtem obyvatel vyšším než 500 nabízí elektronický katalog knihovny, který může veřejnost využívat prostřednictvím dálkového přístupu.
- Knihovny preferují zapojení do regionálních automatizovaných knihovních systémů.
- Otázka – dáme u OPAC katalogů hranici menší než 500?

Personální zajištění knihovny

- Počet pracovníků v každé knihovně je ovlivňován řadou faktorů, např. délkou provozní doby pro veřejnost, rozsahem knihovního fondu a jeho uspořádáním, počtem budov nebo poboček knihovny, složitostí organizační struktury, šířkou služeb a stupněm jejich využívání, počtem uživatelů a nutností zaměstnávat specialisty. Počet pracovníků se zvyšuje, pokud knihovna rozšiřuje svou činnost pořádáním kulturních, vzdělávacích a komunitních aktivit.
- V knihovně pracují i specialisté (např. na lektorskou a přednáškovou činnost, práci s dětmi a mládeží, komunikaci s veřejností, IT technologie a další).

Kvalifikace a vzdělávání pracovníků knihovny

- Odborné knihovnické činnosti knihovny zajišťuje odborný pracovník knihovny s minimálně **středoškolským vzděláním**, který má odbornou způsobilost. Odbornou způsobilostí se rozumí souhrn teoretických vědomostí, znalostí odborných standardů, procesů a právních předpisů upravujících činnost knihovny.
- Odborné činnosti v knihovně zajišťuje pracovník s minimálně středním vzděláním s odbornou způsobilostí, kterou průběžně aktualizuje pomocí odborného profesního vzdělávání.
- Všechny formy profesního a odborného vzdělávání (školního i mimoškolního) v průběhu aktivního pracovního života. Jeho posláním je rozvíjení postojů, znalostí a schopností, vyžadovaných pro výkon určitého povolání. Jeho podstatou je vytváření a udržování pokud možno optimálního souladu mezi kvalifikací subjektivní (reálná pracovní způsobilost jednotlivce) a kvalifikací objektivní (nároky na výkon konkrétní profese), tedy stálé přizpůsobování kvalifikace pracovníka.
- Provozovatel knihovny usiluje o soustavné zvyšování kvalifikace odborných pracovníků.

Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity knihoven

- Vzdělávací, kulturní a komunitní aktivity knihovny jsou ovlivněny místem a **sociodemografickým složením obce**, ve které knihovna působí. Cílem je rozvoj kulturně společenského zázemí obyvatel obce, podpora místní společnosti napříč všemi věkovými kategoriemi, posílení spolupráce a solidarity.
- Hodnota knihoven je určována rovněž postavením v místní komunitě, v prostředí, ve kterém knihovna působí.
- Je nutné provést analýzu potřeb místní komunity a knihovnu proměnit v místo neformálního celoživotního vzdělávání a učení, místo setkávání, podpory kreativity a spolupráce komunit. Využívat celostátních aktivit pořádaných knihovnickými spolky a **sdruženími**.

Spolupráce knihovny se vzdělávacími institucemi

- Veřejné knihovny navazují partnerství ve své komunitě, jsou partnery škol, školských zařízení i pedagogů. Spolupráce knihovníků a učitelů na rozvoji mediálního a informačního vzdělávání i rozvíjení čtenářských strategií jsou nezbytné pro zdravý rozvoj dětí a mládeže.
- Partnerství knihoven a škol spočívá v poskytování kvalitních informačních zdrojů pro studium, edukační aktivity, v nabídce využívání informačních technologií pro zpřístupnění moderních služeb knihovny v místě. Společné projekty škol a knihoven jsou orientovány na kultivaci a hodnotový růst žáků od předškolního až po střední vzdělávání.
- Knihovny nabízejí své zkušenosti a dobrou praxi v oblastech jako je aktivní učení, moderní výukové metody a přístupy, doporučování vhodné literatury, rozvíjely projektové aktivity i komunikační a sociální dovednosti. Vzdělávací činnost knihoven a jejich služby pro žáky a pedagogy spočívají v oblasti využívání digitálních technologií pro zpřístupnění knihovnických služeb co nejširšímu okruhu dětí, žáků, studentů a pedagogů.

Služby pro uživatele se specifickými potřebami

- *Služby knihovny musí být přizpůsobeny různým potřebám obyvatel ve venkovských a městských oblastech i potřebám skupin ohrožených sociálním vyloučením, uživatelům se speciálními potřebami, uživatelům hovořícím více jazyky a původním obyvatelům v rámci komunity. **Manifest IFLA/UNESCO o veřejných knihovnách***
- Výhodou knihoven je, že působí na konkrétním místě. Mají hlubokou znalost místní komunity, jsou v denním kontaktu s lidmi a jejich potřebami a jsou schopny tyto potřeby uspokojovat. Jejich služby mají potenciál zasáhnout všechny generace i skupiny obyvatel bez jakýchkoliv omezení. Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2021 - 2027 s výhledem do roku 2030
- Veřejné knihovny poskytují služby standardně všem uživatelům bez rozdílu. Nabídka služeb je realizována s ohledem na jejich potřeby. Knihovny nabízejí:
  - donáškovou službu pro registrované uživatele, kteří nemohou knihovnu osobně navštěvovat,
  - možnost komunikace na dálku (email, telefon, sociální sítě...),
  - knihovní fond s přihlédnutím ke specifikům jednotlivých skupin.

Dobrý a aktuální standard VKIS

- Standard jako aktuální metodický pokyn
  - charakterizuje dobrou praxi, vychází z dat o knihovnách (statistiky, benchmarking)
  - měl by motivovat, inspirovat
- Standard jako základní dokument pro všechny knihovny
  - je cílem, kam by knihovny měly/mohly směřovat
  - je oporou pro knihovny/knihovníky/obce...

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Děkujeme za podněty, připomínky, komunikaci...

... společně můžeme nastavit dobrou novelu
Standardu VKIS!

PhDr. Marie Šedá

marie.seda@nkp.cz